Fall October 7, 2020

Salgın Döneminde Akademi Politiğin Eleştirisine Katkı

Muhammet Negiz

PROF. DR. NABİ AVCI

SALGIN DÖNEMİNDE AKADEMİ POLİTİĞİN ELEŞTİRİSİNE KATKI

ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ (ASBÜ)

2020-2021 GÜZ DÖNEMİ AÇILIŞ DERSİ

PROF. DR. NABİ AVCI

SALGIN DÖNEMİNDE AKADEMİ POLİTİĞİN ELEŞTİRİSİNE KATKI

ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ (ASBÜ)
2020-2021 GÜZ DÖNEMİ AÇILIŞ DERSİ

"SALGIN DÖNEMİNDE AKADEMİ POLİTİĞİN ELEŞTİRİSİNE KATKI"

Prof. Dr. Nabi Avcı[1]

Önce selam, sonra kelam…

Ben de önce sayın rektörümüz **Musa Kazım** Bey olmak üzere, sevgili dostum **Hakan Türkçapar** olmak üzere bütün hocalarımızı, öğrencilerimizi, üniversite mensuplarını, çalışanlarını hürmetle, muhabbetle selamlıyorum...

Sayın Rektörümüze ve sevgili Hakan Türkçapar'a pek de hak etmediğim güzel cümleleri için ayrıca çok teşekkür ederim.

Ben söze başlarken, ***"önce selam, sonra kelam"*** dedim. Bu, bizim rahmetli **Fethi Gemuhluoğlu** ağabeyimizden öğrendiğimiz bir düstur. Besmeleyi çekerken -*herhangi bir konuda, bir konuşmada*- böyle yapmayı pek severdi ve bugün (5 Ekim), **Fethi Gemuhluoğlu** ağabeyimizin vefatının yıldönümü…

Ben bundan 4 yıl önce, yine böyle bir açılış dersi vermiştim. O dersin *adı -biraz da böyle ironik olsun diye öyle yapmıştık*- ***"Akademi Politiğin Eleştirisine Katkı"*** idi ve o dersimizi de rahmetli **Ünsal Özkan** hocamızın hatırasına ithafen düzenlemiştik. Bugün böyle güzel bir tevafuk oldu; 5 Ekim'e geldi bu güzel açılış dersi… Fethi ağabeyimizin vefatının yıldönümüne denk geldi. **Fethi Gemuhluoğlu**'nu başta sayın rektörümüz olmak üzere -O bizim kuşaktan biraz daha gençtir ama bizim kuşak diyelim- bugün Türk siyasetinde,

[1] Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi (ASBÜ) 2020-2021 Güz Dönemi Açılış Dersi Programı | Konuşmayı metin haline getiren ve düzenleyen: Muhammet Negiz | mnergiz@live.com

akademyasında, sosyal hayatında ve bürokrasisinde pek çok ismin *"ağabeyi"*dir. Dolayısıyla, onu rahmetle anıyorum ve onun konuşmalarının, yazılarının, hatıralarının ve onun hakkında yazılanların derlenip toplandığı ***"Dostluk Üzerine"*** adlı kitabını da bütün sevgili öğrencilerimize hararetle tavsiye ediyorum. ***"Fethi Gemuhluoğlu-Dostluk Üzerine…"***

Ben bu açılış derslerini veya söyleşilerini -doğrusu- böyle belli bir temadan alıp giden formal/biçimsel bir ders olmasından çok bir söyleşi olmasının çok daha yararlı olmasını düşünerek genellikle öyle yapıyorum. İzninizle bugün de öyle yapmak istiyorum. Bir söyleşi havası içerisinde… Biraz daldan dala atlıyor gibi de görünsek, o dallarda zaman zaman bazı kitaplara da atıfta bulunarak bir söyleşi yaparsak sanırım özellikle genç akademik arkadaşlarımız için ve öğrencilerimiz için daha az sıkıcı bir iş yapmış oluruz…

Şimdi buradan başlayalım… ***"Akademik"*** dedim ya? Ben de uzun bir süre önce bunu bilmiyordum. Biz, kendimize genellikle üniversite mezunları, ***"akademisyen"*** diyoruz ama öğrendim ki; ***"Akademisyen"*** sözcüğü münhasıran yani sadece, özellikle Fransız Akademisi üyeleri için kullanılırmış. Akademisyen… Biliyorsunuz, **Fransız Akademisi**'nin ***(Académie française)*** 40 üyesi var. Onlara, ***"ölümsüzler"*** deniyor. Çünkü onlar ***kayd-ı hayat şartı***yla yani ölünceye kadar üyelikleri sürüyor. Onlar, **"akademisyen"**; biz, **"akademik"**mişiz.

"Akademi" lafı da nereden geliyor? Yunancada **"akademos"**dan (ya da Akademus) geliyor. **Akademos** ise bir adamın adı imiş. Peki, "***akademi***" ile bu **Akademos** denen adamın ne alakası var?

Çünkü **Platon**, derslerini **Akademos**'un bahçesinde yaparmış… **Akademos**'un arsasında/bahçesinde… Oradan kalmış… **Akademos'**un bahçesinde yapılan derslerden kaynaklanan bir isim; **Akademi**… Biz **akademik**'iz…

Peki, ***"Akademi Politiğin Eleştirisi"*** nereden çıkıyor?

Bu da -hocalarımız zaten tahmin ettiler, biliyorlar- Marks'ın 1830'larda yazdığı, gençlik eserlerinden sayılan ***"Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı" (Zur Kritik der politischen Ökonomie)*** diye güzel bir kitabı var… ***Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı…*** Biz de onu, bir kelime oyunu yaparak oradaki "ekonomi politiği", "akademi politiğe" çevirdik. ***"Akademi Politiğin Eleştirisi"*** lafı oradan mülhem bir laftır.

Şimdi… Yani, ***"nereden çıktı Marks?"*** diyeceksiniz… ***"Marks'tan söz eden birileri hala var mı?"*** diyeceksiniz belki de… Bu da bana iki ünlü düşünür arasında cereyan eden bir konuşmayı hatırlatıyor…

William Huxley… **UNESCO**'nun ilk genel direktörüdür… Ünlü ***"Huxley"*** ailesinin büyüğüdür. **Aldous Leonard Huxley**'in abisi… Ünlü biyolog…

William Huxley ile **Bertrand Russell** bir gün konuşurlarken… Sohbet ederlerken… Karşılıklı olarak, -*belki de sohbetin konusu onu icap ettirdiği için*- **Kitab-ı Mukaddes**'ten birtakım alıntılar yaparak konuşuyorlar… Sonra bir ara **Russell** veya **Huxley** hangisi hatırlamıyorum… Diyor ki;
-Ya, farkında mısın? Bu günlerde **Kitab-ı Mukaddes**'ten bahseden seninle benim gibi dinsizlerden başka kimse kalmadı… Bir tek biz, **Kitab-ı Mukaddes**'ten bahsediyoruz.

Şimdi **Marks**'tan bahsederken biraz da bunu hatırladım. Bizden başka da **Marks'**tan bahseden kalmadı galiba… Ama ***Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı,*** başka açılardan da okunmaya değer bir kitaptır.

Peki, bu isme atfın dışında ne var bu ikisi arasında?

Şu var: Orada, çok kabaca söylersek; toplumdaki üretim biçimleri ilişkileriyle düşünme biçimleri arasındaki etkileşime… Daha sonra oldukça eleştirilen bir deterministik yaklaşımla da olsa o ilişkiye **Marks** temas eder. Bu bizim biraz daha rafine edilmiş olarak merhum **Sabri Ülgener**'in de -*İktisat tarihçiliğimizin mühim isimlerinden*- hassasiyetle üzerinde durduğu bir ilişkidir. Yani, toplumdaki üretimle, üretim becerileriyle, üretim ilişkileriyle, üretim biçimleriyle o toplumdaki zihniyet yapıları arasındaki münasebete o da çok incelikli bir şekilde temas eder.

Şimdi… Peki, buraya eklediğimiz salgında akademi politiğin eleştirisi… Salgının buradaki etkisi ne? Salgına gelince iş… Bu **COVID**… Hani bazı Amerikan filmlerinde filan görüyoruz. Birisi, birisine bir şey söyler… Sert bir söz söyler veya hakaret eder… Veya kavga eder filan… Ve sonra der ki; ***"Bunu şahsileştirme / Do not take it personal."***

Yani, bunu kişisel bir şey olarak algılama… Bu senin şahsına dönük bir şey değil. Benim de bu işin başından beri bu **COVID-19**'la benim kişiselleştirmemem gereken bir ilişkimiz olduğunu görüyorum.

Nereden çıktı? ***"Bu Covid-19'la senin ne gibi bir kişisel hesabın olabilir?"*** diye sorarsanız… Bundan bir yıl önce, TBMM'de bir komisyon kuruldu. Geçici komisyon, bir araştırma komisyonu… Araştırma komisyonunun adı çok uzun, dört satır sürüyor… Ben hiçbir zaman onu aklımda tutamadım. O komisyon başlığını… Onu kısalttık. Komisyonun adı, ***"Bilişim Teknolojileri Bağımlılığıyla Mücadele Komisyonu"*** idi[2].

Bilişim Teknolojileri Bağımlılığıyla Mücadele Komisyonu… Komisyonumuzun görevi de;

- ★ Özellikle bu bilişim teknolojilerinin yaygınlaşması, bilgisayar oyunları, sosyal medya, bilgisayar kullanımı vesairenin özellikle gençler üzerindeki olumsuz etkilerini nasıl bertaraf edebiliriz?

[2] Bilişim Teknolojileri Bağımlılığıyla Mücadele Araştırma Komisyonu, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=147461

★ Bunları nasıl yararlı biçimde kullanmalarını, gençlere anlatabiliriz?
★ Yani sadece gençlere de değil… İnsanlara nasıl anlatabiliriz?

Komisyonun görevi bunu araştırmak idi... O çerçevede biz yaklaşık 6 ay boyunca yoğun bir mesai harcayarak, aralarında sevgili **Prof. Dr. Hakan Türkçapar**'ın da bulunduğu pek çok değerli uzmanı Meclis'e davet edip orada dinleyerek; ***"Ne yapabiliriz bu bilgisayar bağımlılığı konusunda, internet bağımlılığı konusunda, teknoloji bağımlılığı konusunda neler yapabiliriz?"*** diye uzun uzun çalıştaylar, tartışmalar, toplantılar yaptık ve bir rapor hazırladık.

Kabaca vardığımız sonuç şu: ***Gençleri… Özellikle gençleri ve çocukları sokağa çıkarmalıyız, açık havaya çıkarmalıyız. Onları odalarına, bilgisayarlarının başına hapseden alışkanlıklardan kurtarmalıyız. Bunun için olabildiğince, sokak sporları dâhil olmak üzere spor imkânlarını genişletmeliyiz. Yerel yönetimler buldukları her imkânları değerlendirerek geniş spor alanları açmalı…***

Geniş veya küçük… Yani, beş metrekarelik bir basketbol potasının bile bu bağımlılıkla mücadelede bizim için önemli olduğunu filan gösteren bir rapor ortaya çıktı…

Raporun tezi bu! Sokağa, dışarıya çıkınız!

Fakat bu **COVID-19** salgının patlamasıyla birlikte bizim başımıza da… Siz sosyal bilimcilerin çok kullandıkları bir ifade vardır: ***"Pis bir gerçek güzelim teoriyi berbat etti!"***

Yani, gerçek hayatta karşımıza çıkan bir hal, bizim teorik bütün kurgularımızı, mimarimizi darmadağın etti. Biz bu raporda, çocuklara, gençlere, yaşlılara, insanlara, emeklilere, ***"Sokağa çıkın! Sokağa çıkın! Bırakın internetle bu kadar meşgul olmayı!"*** derken birdenbire insanlara, ***"Sokağa çıkmayın! Sokağa çıkmayın! Evinizde oturun! Online, internet üzerinden ne yapacaksanız yapın!"*** demeye başladık, demeye başlandı…

Dolayısıyla, bunu biraz kişisel almakta mazurum gibi geliyor. Yani, benim başkanlığını yaptığım bir komisyona, bundan büyük kötülük yapılamazdı COVID-19 tarafından… Ama beri yandan yine kişisel almayayım diyorum ama uzun yıllardan beri bugünkü eğitim yapılanmasının... Pek çok başka toplumsal kurumda olduğu gibi eğitimde de bugünkü yapının artık anakronik hale geldiğini… Bugünkü elimizdeki teknik imkânlarla eğitimi dört duvar arasına sıkıştırmamamız gerektiğini öteden beri söylüyorduk. Gerek yayıncı olarak İvan İlyiç'in Okulsuz Toplum kitabının çevirisi vesilesiyle, gerek daha sonra köşe yazarı, televizyon programcısı olarak hep bu görüşü; yani, artık eğitimin ilkokuldan üniversiteye kadar, eğitimin sanayi devriminin doğal sonucu olan fabrika düzeninde örgütlenmiş okullar yerine, eğitim kurumları yerine; daha açık mimarili, daha açık uçlu bir eğitim sürecinin gelmesi gerektiğini ve gelmekte olduğunu savunan sözler söyledik.

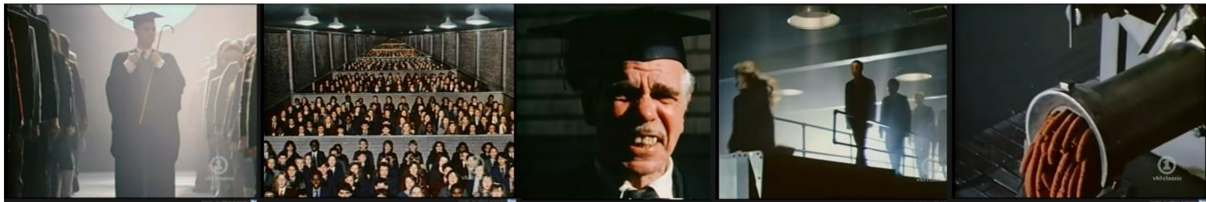
Mesela, danışmanlığını yaptığımız bir televizyonda, o günlerde en gözde kliplerimizden bir tanesi **Pink Floyd**'un ***Duvar*** albümü, ***The Wall*** albümündeki eğitimle ilgili şarkıydı. Keşke o işi becerebilsem, biraz iletişim becerim olsa da yapabilsem… Şimdi size ***The Wall*** albümünü, o şarkıyı dinletebilsem…

Orada, söylemek istediğimiz her şey, çok güzel bir müzik eşliğinde, çok güzel bir klip senaryosuyla aktarılıyor… Öğrenciler, bir taraftan kaz adımlarıyla uygun adım okula adeta bir kıyma makinesi biçiminde tasarlanmış okula giriyorlar…

Orada da belli işlemlerden geçirildikten sonra öte taraftan ***mamul*** olarak yani ***"eğitilmişler"*** olarak dışarı çıkıyorlar. Bu, fabrika düzenine göre, fabrika düzeni anlayışında örgütlenmiş olan eğitim kurumları modelinin en çarpıcı eleştirilerinden biri idi[3].

Tabii, bunun başka teorik düzlemde, dediğim gibi, **İvan İlyiç**'in ***Okulsuz Toplum*** üzerine yazdıklarıyla birlikte düşünüldüğünde bu işin zamanı gelmişti… Zaten zamanı gelmişti…

[3] Görseller Muhammet Negiz tarafından Pink Floyd'un ilgili klibinden kareler alınarak hazırlanmıştır.

Nitekim ben de ilk Milli Eğitim Bakanlığı görevine başladığım hafta, benden önce başlatılmış bir ***“kampüs okul”*** projesi var idi. Bu kampüs okul projesi de, özellikle büyük şehirlerde veya belli başlı şehirlerde, şehir merkezinde kalmış liselerin şehir dışında geniş alanlarda kurulan kampüslere taşınması… Yani, bütün ortaokul ve lise düzeyindeki okulların belli bir kampüste bir araya taşınması ve eğitimin orada sürdürülmesi gibi benim hiç de onaylamadığım bir proje bitmiş… Yarışması bitmiş… Mimari yarışması yapılmış ve ödül alan ve dereceye giren mimari eserlerin, kampüs projelerinin sergisi var. Onlara ödül vermek üzere beni de taze *Milli Eğitim Bakanı* olarak oraya davet ettiler. İş bitmiş, insanlar bir sürü emek harcamışlar… Projeler yapmışlar ama proje, çok iyi bir proje değil…

Proje, çok riskli bir proje… Neden riskli?

Türsel olarak birbirlerinden çok farklı okulları… Yani, Sosyal Bilimler Liseleri, Fen Liseleri, Teknik Liseler, Anadolu Liseleri, İmam-Hatip Liseleri, Kız Liseleri, Spor Liseleri, Güzel Sanat Liseleri belli kampüslerde toplanacak… Kim bunlar? Toplananlar? İnsanların kanının kaynadığı, delikanlılık çağının… Yani, her halükarda insanların bir arada olmakta ciddi sorunlar yaşayabilecekleri bir çağdaki insanları, 5 bin kişiyi bir araya toplayacaklardı… Hem finansal olarak, hem de yaklaşım ve kavramsal olarak, pedagojik olarak doğru bulmadığım bu projeyi rafa kaldırdık. Şimdi, geriye dönüp baktığımızda çok iyi bir iş yaptığımızı düşünüyorum bu projeyi iptal etmiş olmakla…

O sergide… Ödül töreninde… Mimarlara verilen ödül töreninde mimarlara çok fazla bir şey söyleyemedim ama şu kadarını söylemekten kendimi alamadım… Dedim ki; ***“Arkadaşlar, bundan sonra… Mimar arkadaşlar… Özellikle eğitim kurumları ile ilgili mimari projeler üzerinde çalışırken bir yandan, kenardan Pink Floyd’un The Wall albümünü uzaktan uzağa dinlerlerse, çok iyi olur.”*** demiş idim.

Şimdi… ***“Tamam! Vaktini doldurdu.”*** diyoruz. ***“Anakronik hale geldi.”*** diyoruz. Ben bunu aranızda bu tür sohbetlerimi daha önce dinlemiş arkadaşlar var. Onları biliyorum. Onlar, kusura bakmasınlar. Bu örneği bir kere daha vereceğim. Ben, *bu zamanı geçmişliği, anakronik hale gelmeyi* şu örnek üzerinden anlatmaya çalışıyorum:

Şimdi… Büyük şehirlerde pek mümkün değil ama kırsal alanlarda, tenha bir yerlerde, bulutsuz bir akşam gökyüzüne baktığınız zaman, gökyüzünde milyonlarca yıldız görüyorsunuz/görüyoruz… Fakat gökbilimciler diyorlar ki; ***“O gördükleriniz sizi yanıltmasın. O gökyüzünde gördüğünüz yıldızların büyük bir kısmı artık yok. Yok… Onlar, söndü. Ama onlar, o kadar uzaktalar, o kadar uzaktalar ki ışıkları şu kadar milyon ışık yılı sonra ancak buraya geldikleri için biz onların -yani şu kadar milyon yıl önce zaten sönmüş olan o yıldızların- ışığını bugün sanki varmışlar gibi görüyoruz. Yani, tıpkı güneşin ışığının dünyaya 8 dakikada gelmesi gibi…”***

Bu ne demektir?

Hiçbir zaman güneşi gerçek zamanlı olarak görmüyoruz. Yani şu anda güneşe baktığımızda, oradaki güneş 8 dakika önceki güneş… Yani, güneş bir anda patlasa, yok olsa; biz, onu ancak 8 dakika sonra idrak ediyoruz. İdrak edebiliriz… Eğer hala hayatta kalmışsak…

Dolayısıyla, bazı sosyal kurumlar da böyle…

Okul da bunlardan biri…

Sanayi Devrimi'nin kendine özgü koşullarında ve o zamanın şartlarında etkili olabilecek ve olmuş bir biçimde örgütlenmiş olan eğitim sistemleri, artık değişen üretim teknikleri, değişen çalışma koşulları, değişen toplumsal ilişkiler nedeniyle aşılmış olan o dönemin koşullarının ürünü olarak artık hayatiyetlerini daha fazla sürdüremezler… İdi… Zaten öyle... Ama buna rağmen biz… Yani, ***siyasetçiler, akademikler, iş adamları, yetişkinler, kanaat önderleri, anneler*** ve ***babalar*** olarak, bu ***Sanayi Devrimi***'nden bize kalmış olan bu ***okul yapısını/eğitim sistemini*** başka nedenlerle -*kendimize mahsus başka nedenlerle; eğitimin kendi gereklerinin icabı olarak değil, bizim başka hesaplarımız nedeniyle*- hala sürdürüyor olabiliriz ama artık bunun zamanı doldu.

Bunu böyle köşe yazılarında daha net, Milli Eğitim Bakanı iken daha dolaylı anlata anlata gelirken şimdi birden **COVID-19**, bütün bu anlatmaya çalıştıklarımızı herkese, hiç böyle teorik zeminlere ihtiyaç duymadan gösterdi:

- ★ Başka bir eğitim sistemi mümkündür…
- ★ Başka bir eğitim süreçleri mümkündür…

Ve hatta gereklidir… Bunu hepimize, tüm dünyaya gösterdi…

Bu da bana bir başka düşünürü hatırlatıyor… **Ernst Bloch** (1885-1977)...

Bugün de hep **Marksist** kaynaklara gönderme yapıyoruz ama işte dediğim gibi… Yani, **William Huxley** ile **Bertrand Russell**'ın dedikleri gibi; bizden başka bunları konuşan kalmadı galiba...

Ernst Bloch'un Türkçeye de **Tanıl Bora** tarafından çok güzel çevrilmiş olan… Çünkü çevrilmesi çok zor bir filozof, **Bloch**… Almancasının çok şiirsel olduğu söyleniyor... Ama **Tanıl Bora** da onu Türkçeye çok güzel aktardı… Sağ olsun… ***"Umut İlkesi"*** adıyla Türkçeye 2 cilt halinde aktarıldı **Ernst Bloch**'un kitabı… Onun çok güzel bir tabiri var… İngilizceye ***"Not Yet"*** diye çevrilen... ***"Henüz Değil…"***

Henüz Değil…

Yani, alacakaranlığı… O, ***Minerva'nın "alacakaranlığı"***nı kast ederek diyor ki; ***"Bir dünya gitti… Bir dünya giderken yeni bir dünya kurulur… Kuruluyor… Ama biz şimdi alacakaranlık kuşağındayız…"***

Yani, henüz eskinin büsbütün karanlığa gömülmediği, yeninin büsbütün aydınlığa çıkmadığı bir alacakaranlık dönemden geçiyoruz…

Gerçekten de **COVID-19** salgını bize **Ernst Bloch'u** da -*selamlamamızı da gerektirecek şekilde*- hatırlattı…

Henüz Değil…

Ama mayalanmakta olanı… Ufukta belirmekte olanı… Hepimiz, ayrı ayrı görüyoruz… Bazılarımız bundan büyük bir tedirginlik duyuyor… Çünkü bu ***yeni gelen***in neleri de yitirmemize yol açacağını derinden derinden hissediyoruz… Hepimiz… Ama beri yandan -yine hepimiz- ***belirmekte olan***ın vaatleri konusunda da kendimizi şanslı hissediyoruz… Yani, iki arada bir deredeyiz.

Bir yandan, ***kayıp gitmekte olan***dan ötürü duyduğumuz tedirginlik... Öte yandan, uzaktan belirmekte olandan duyduğumuz büyük beklenti… Ümit… Korkuyla ümit arasında… Bu bizim kültürümüzde böyle ifade edilir:

Beyne'l-Havf Ve'r-Recâ...[4]

Yani; **Havf** korku, **recâ** ise ümit… **Beyne** arası... ***Beyne'l-Havf Ve'r-Recâ…*** Korkuyla ümit arasında, bu süreçte bir şeyler gidiyor, yerine yeni bir şeyler geliyor...

O yüzden, eğitim sürecinde… Çok hızlı girdi... Bu, yeni gelmekte olanın rüzgârını ani ve sert biçimde hissettiğimiz için hazırlıklarımızı da -doğrusu- tam tamamlayamamıştık... Her ne kadar Türkiye, **EBA** projesi ile belki dünya ülkeleri arasında bu rüzgâra en hazırlıklı yakalanmış ülke olsa da… Yine de… Mesela, bugünlerde sizler de, öğrencilerimiz de belki, hocalarım da ama daha çok ilkokul düzeyinde, ortaokul düzeyinde şu tür şikâyetler var:

"Çocuklar çok yoruluyorlar. Bilgisayarların başında sabahtan akşama kadar -şu kadar saat- oturuyorlar… Bunun ciddi sıkıntıları var…"

Hepsi doğru… Çünkü problem, bizim bu yeni ortamı, bu yeni mecrayı, bu yeni dünyayı eski araçlarla sürdürmek… Eski yaklaşımlarla, eski müfredatlarla, eski anlatım teknikleriyle, eski kitaplarla, eski ders notlarıyla, eski anlatım biçimleriyle idare edebileceğimizi düşünüyoruz…

Yanlış! Bunlarla yapamayız! Artık, ***bu yeni dünyanın icabı olan*** yeni materyallere ihtiyacımız var!

4 "بين الخوف والرجا"

Yani, yüz yüze eğitimde kullandığımız, kullanabileceğimiz, çok da yararlı olabilecek ders malzemelerini bu ortamlarda kullanamıyoruz, kullanamayız… Kullanmamız da gerekmiyor… Çünkü onların yerine ikame edebileceğimiz alternatif malzeme örnekleri de yavaş yavaş ufukta/ekranlarda belirmeye başladı…

Dolayısıyla, işte bu arada… Korkuyla ümit arasında ama ümitsizliğe asla kapılmadan ***yeni dünya***yı karşılamaya hazırlanmamız gerekiyor…

Şimdi burada başka bir kitaptan söz etmek istiyorum… Çünkü bir yandan da gözüm saatte… Zaman da çok hızlı akmış gördüğüm kadarıyla…

Bir klasik… **Charles Percy Snow**'un ***"İki Kültür"*** kitabı… **Tuncay Birkan** tarafından çevrilmiş ve **TÜBİTAK** popüler bilim yayınları arasında yerini almış… Çok da güzel bir kitap… Hem biçim olarak, hem de içerik olarak…
Bu kitap niye önemli?

Bu kitap, özellikle *Sosyal Bilimler Üniversitesi Açılış Dersi* için ideal bir kitap… Çünkü **Snow**'un burada ***"İki Kültür"*** dediği… Bu bir konferans aslında… **Snow**, bir konferans vermiş ve orada iki kültürden söz ediyor…

Nedir o iki kültür?

- ★ Bilimsel kültür…
- ★ Ve edebi kültür…

"Edebi kültür" dediği, aslında sosyal bilimleri de içine alan disiplinler… ***"Bilimsel kültür"*** dediği de aslında Batı'da ***"science"*** ile karşılanan, bizde de daha çok "fen bilimleri" dediğimiz bilimler… Ve bu ikisinin iki ayrı dünya olduğunu, geçmişin daha çok edebi kültür tarafından, klasik kültür tarafından biçimlendirildiğini… *1940'lardan söz ediyoruz...* Geçmişin bir edebi kültüre yaslanan birikiminin artık bugünün dünyasında, yani bilimin egemen olduğu bu dünyada çok da işe yaramayacağını anlatan, daha çok fen bilimlerinin tarafını tutan bir konferans...

Benim yerime aslında kimi konuşturmak gerekirdi? Sağ olsaydı, ***"Snow'u çağırsak ve iki kültürü ona anlattırsak iyi olur."*** derdim ama elimizde kitabı var… Çağıramasak da kitabını okuyabiliriz.

Yalnız bu **TÜBİTAK** yayınının başında, 86 sayfalık bir giriş yazmış bu kitabın edisyonunu yapan **Stefan Collini**... Ve çok "*tarafgir*" bir önsöz… Yani, burada tartışmayı önce bilim adamları ile edebiyat adamları… *Edebiyat* derken ama önce dediğim gibi… Bütün sosyal bilimleri… ***Humanities…*** Beşeri bilimler… Bir yanda ***beşeri bilimler***… Bir yanda ***fen bilimleri...***

Burada kitabın takdimini yapan **Collini** de daha çok **Snow**'a hak vererek… Snow'un karşısında kim var?

-Frank Raymond "F. R." Leavis

F. R. Leavis… İngiltere’nin meşhur, efsane hocalarından… İngiliz edebiyatının önemli hocalarından **F. R. Leavis**…

(**Stefan Collini**) İkisinin ***“Beşeri bilimler mi, fen bilimleri mi?”*** tartışmasını biraz taraf tutarak anlatıyor... Ama buradan öğrendiğimiz şeylerden bir tanesi de şu…

Yani, zamanın nasıl akıp gitmekte olduğunu ve her şeyin zamanla nasıl değişmekte olduğunu, bizim -*meğerse*- sabite zannettiğimiz pek çok şeyin aslında çok da sabit olmadığını, çok da konjonktürel olduğunu bu kitabı okurken de görüyorsunuz…

Mesela… Yine, benim bu kitap vesilesi ile haberdar olduğum… Doğrusu, okuyunca da çok şaşırdığım bir bilgi… Bu, ***“fen bilimleri”*** için kullanılan ***“science”*** kelimesinin ilk kullanımı… **Oxford** lügatına ilk girişi, 1830’lar…

Yani, 200 seneyi bulmamış bir terimden söz ediyoruz ***“bilim”*** derken, ***“science”*** derken… ***“Fen bilimleri”*** derken… İlk defa… Bu, ***“bilim adamı”*** tabirini de… ***“Artist”*** ifadesi karşısında ***“scientist”***... Bir yandan ***“sanatçılar”***, öte yandan ***“bilim adamları”***...

- ★ **Artist <--> Scientist**[5]

“**Scientist**” kelimesinin de benim eski bir ***“zihinsel ahbabım”*** olan **William Whewell** tarafından uydurulduğunu bu vesile ile öğrendim. **Whewell**, enteresan bir adam… İlk defa bu adam 1834’te ***“scientist/bilim adamı”*** tabirini kullanmış. Şikayet ediyor o zaman yazdığı denemelerde, ***“Biz bunu icat ettik ama pek kimse tutmadı”*** filan diye ama halbuki tuttu daha sonra… Şimdi herkes “***scientist***” oldu.

[5] Görsel kaynak: http://artistvscientist.blogspot.com/ , Muhammet Negiz.

Şimdi, bu **Whewell**, neden benim "zihinsel ahbabım" oldu? Ben bu hikayeyi bilmeden önce, bunu başka bir yerden okumuştum. **Whewell**'den… Sizin de hoşunuza gider… Bu **Whewell**, çok allame bir adammış… Yani, her konuda bir fikri olan, her şeyi bilen, bildiğini iddia eden bir adam… Cambridge'de hoca... Öğrencileri… -*Öğrenci arkadaşlarım bunu iyi dinlesin. Onların da işine yarayabilir.*- Öğrencileri, bu **Whewell** ile ilgili bir tekerleme uydurmuşlar… Tekerlemenin önce İngilizcesini söyleyeyim, sonra Türkçesini söyleyeyim. İngilizcesi de çok güzel…

Öğrencileri, bu **Whewell** için uydurdukları tekerlemede diyorlar ki;

"I am the master of this college!
What i know not, is not knowledge!"

Yani, diyorlar ki; *(I am the master of t this college!)* Bu okulun patronu benim! (What i know not) Benim bilmediğim bir şey, yani bir şey var ve de ben bunu bilmiyorsam; *(is not knowledge!)* o, zaten bilgi değildir!. ***Yani, bir şey bilgi ise; ben onu zaten biliyorum. Ben bilmiyorsam; o, zaten bilgi de sayılmaz!***

Öğrencileri, **Whewell** için böyle bir tekerleme uydurmuşlar… Bana geçmişte neyi ilham etmişti bu? ***"Enformatik Cehalet"***de bir yerde var… Türkçedeki **"bilgisayar"**, tam da bu **Whewell** anlayışı ile türetilmiş bir kelime gibi geliyor… Güzel, oturdu bu kelime... ***"Bilgisayar"***... Yani, bilgi-sayar… Bir şeyi bilgisayar, **"bilgi"** sayıyorsa… ***"Computer"***, onu bilgi sayıyorsa… Yani, sıfır (0) ve bir (1) koduna tercüme edebiliyorsa; o, bilgidir. Ama bilgisayar, sıfır (0) ve bir (1) koduna işleyemiyorsa onu, kodlayamıyorsa bilgisayar; o zaman onu ***"bilgi"*** saymıyor. Kodlayamadıklarını yükleyemiyorsun. Bilgisayara yükleyebildiklerimizi **"bilgi"** sayıyor; yükleyemediklerimizi zaten…

O yükleyemediklerimizin arasında *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi*'nin meşguliyet alanına giren pek çok konu olduğunu da sizler biliyorsunuz. Sonra, her şeyinizi, bütün çalışmalarınızı, bütün başarılarınızı bilgisayar üzerinden meşrulaştırma şansınız yok. Bazı şeyler var ki, bilgisayara sığmıyor. Bilgisayar, onları anlamıyor… Veya bilgisayar onlarla pek fazla ***imtizac*** edemiyor, ***uyuşamıyor*** ama onlar var olmaya devam ediyorlar.

Dolayısıyla, bu iki kültür çatışmasını, bir devlet üniversitesi olan *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi*'nin beşeri bilimlerden yana çok önemli katkılarda bulunacağına inanarak yeni eğitim-öğretim yılının hayırlı olmasını, hayırlara vesile olmasını... Sağlık içinde, esenlik içinde, uzaktan ve yakından güzel işler yapmaya vesile olmasını Cenab-ı Hak'tan niyaz ediyorum. Beni böyle bir açılış sohbetine davet ettiğiniz için sizlere tekrar teşekkür ediyorum. Bu vesile ile tekrar bütün bir kuşağa ağabeylik yapan, bizleri üniversitelere yönlendiren, halka hizmete yönlendiren sevgili **Fethi Gemuhluoğlu** ağabeyimizi de rahmetle anıyorum.

Ernst Bloch'un Türkçeye de Tanıl Bora tarafından çok güzel çevrilmiş olan... Çünkü çevrilmesi çok zor bir filozof, Bloch... Almancasının çok şiirsel olduğu söyleniyor... Ama Tanıl Bora da onu Türkçeye çok güzel aktardı... Sağ olsun...

"Umut İlkesi" adıyla Türkçeye 2 cilt halinde aktarıldı Ernst Bloch'un kitabı... Onun çok güzel bir tabiri var... İngilizceye "Not Yet" diye çevrilen... "Henüz Değil..."

Henüz Değil...

Yani, alacakaranlığı... O, Minerva'nın "alacakaranlığı"nı kast ederek diyor ki; "Bir dünya gitti... Bir dünya giderken yeni bir dünya kurulur... Kuruluyor... Ama biz şimdi alacakaranlık kuşağındayız..."

Yani, henüz eskinin büsbütün karanlığa gömülmediği, yeninin büsbütün aydınlığa çıkmadığı bir alacakaranlık dönemden geçiyoruz...

Gerçekten de COVID-19 salgını bize Ernst Bloch'u da -selamlamamızı da gerektirecek şekilde- hatırlattı...

Henüz Değil...

